

Вступ

МИСТЕЦТВО ДУМАТИ

— Дайте мені флософа! — гукав Генк, стоячи в самих трусах у ванній кімнаті.

— Що? — перепитала Джулі.

— Дайте мені флософа.

— Ти сполоскав рота?

— Мені треба флософ, — тільки більше розпалювався Генк.

— Тобі треба сполоснути рота.

— Мені треба флософ! — не вгавав малий.

— Скотте! — погукала Джулі. — Генкові потрібен філософ.

Я — філософ і досі ні разу не був комусь потрібен, тож притьмом кинувся у ванну:

— Генку, Генку! Я філософ. Що таке?

Малий недовіриливо покосився на мене й відрізав:

— Ти *не* флософ.

— Генку, я *філософ*. Це мій фах. Що сталося?

Нічого не відповівши, він розтулив рота.

— Генку, що трапилося?

— У МЕНЕ ФОСЬ У ЖУБІ ЖАФТРЯГЛО.

Флос. Генк просив флос — одну з тих пластмасових рогачок із ниточкою посередині, щоб чистити зуби. Загалом у цьому є сенс. Флос — справді потрібна штука, надто коли

тобі два рочки і твоє головне призначення в житті — засмічувати землю уламками дешевої пластмаси, що дарує тимчасову втіху. А от філософи не потрібні нікому, і про це їм усяк час нагадують.

— А що роблять філософи?

— Ну, як тобі сказати? Ми думаємо.

— Про що?

— Про все на світі: про справедливість, чесність, рівність, віру, закон, мову...

— Я теж про це думаю, то і я філософ?

— Мабуть. А ти ретельно думаєш про всі ці речі?

Навіть не згадаю, скільки разів доводилося відповідати на такі запитання. А все тому, що ніколи не робив цього. То я так просто уявляю, як могла б зайти розмова, коли зізнався б комусь, що належу до філософів. Натомість майже завжди кажу, що працюю юристом. Однак тільки тоді, коли мій співрозмовник не юрист, бо в такому разі стаю викладачем права, щоб вигідніше скористатися зі службового становища. А от як випадає поговорити зі справжнім викладачем права, то вже мушу зізнатись, що я філософ. Натомість коли переді мною інший філософ, знову стаю юристом. Це в мене така гра, так мені простіше мати перевагу в будь-якій розмові.

Але насправді я філософ і досі не можу в це повірити. Бо ставати філософом ніколи не планував. На першому курсі Університету Джорджії я хотів вивчати психологію, але групу вже набрали, а вільні місця лишилися тільки на курсі філософії. А от було б бодай одне вільне місце у психологів, ця книжка мала б купу практичних порад щодо виховання дітей. Щоправда, про це тут теж є, тільки поради мої не вельми

практичні. Найголовніше, що раджу, — розмовляйте зі своїми (і не тільки) дітьми. Це завжди дуже потішно, та й філософи з дітей — хоч куди.

Найпершу пару з філософії я прогуляв, бо мій народ — не філософи, а євреї — святкують Новий рік восени, щоразу в іншу дату. Прийшовши на друге заняття, я просто зачарувався цим предметом. Викладач Кларк Вулф запитав у кожного з нас, що в житті найважливіше, а тоді став записувати на дошці ім'я та відповідь кожного студента разом з іменами славетних філософів, які дотримувалися схожих поглядів.

Щастя: Робін, Ліла, Арістотель

Задоволення: Анна, Арістіпп, Епікур

Справедливість: Скотт, Ніраддж, Кант

Нічого: Віджай, Адріан, Ніцше

Побачивши своє ім'я на дошці, я зрозумів, що моя думка важлива, ба більше — я долучився до дискусії таких видатних особистостей, як Арістотель, Кант і Ніцше.

Це було дуже дивне усвідомлення, але мої батьки не надто зраділи, що я про таке думаю. Пригадую, як сидів навпроти батька в кафе й розповідав, що планую вивчати філософію.

— І що воно таке, та твоя філософія? — запитав він у мене.

Це чудове запитання. Батько не знав на нього відповіді, бо коли вибирав, що вивчати в університеті, місце знайшлося тільки на курсі психології, тож тато став вивчати її. А втім, моя проблема була не менша: я й сам не знав, що відповісти, хоч уже кілька тижнів вивчав філософію. Отоді я й замислився, що *таке* філософія та нащо вона мені здалася.

Замість відповіді я вирішив дати татові наочний приклад.

— Ми думаємо, що сидимо за столиком у кафе, їмо смажену курку й розмовляємо про навчання, — повів я, — але що, коли це не так? Ану ж як хтось поцупив наші мізки, помістив

ПРАВА

Обожною набирати ванну. Звісно, не для себе. Я — гетеросексуальний чоловік, вихований у минулому столітті, тож у ванні не вилежуюся. Так само не звик я висловлювати весь спектр емоцій. Але мої діти обожують купатися у ванні, і хтось мусить набирати її для них. Переважно це я.

Чому? Бо наша ванна кімната *вгорі*. А *внизу* в нас — божевільня. Діти стомлюються, накопичують купу кінетичної енергії, а відтак випаровуються останні краплі самоконтролю — і шум від малюків може позмагатися з галасом будь-якого рок-концерту. Хтось обов'язково кричить, що час повчитися грати на піаніно або що займатися вже запізно. Або комусь не дали десерту, або десерт дали, але він увесь розляпався на сорочку. Або просто час погорлати. Одне слово, крик у нас — космологічна стала.

Того я й тікаю нагору. Кажу, що йду набрати ванну для Генка, і біжу на сходи — назустріч найкращій порі дня. Зачиняю за собою двері, пускаю воду й починаю регулювати її температуру: щоб була не дуже гаряча, але й не зовсім холодна. Кручу краник сюди-туди, щоб усе було точно. Права на помилку не маю, бо інакше вода буде надто гаряча. Або надто холодна. Або і те, й інше, бо для дітей закон суперечності

не діє, і хай як стараюся, зроблю все неправильно. Однак цієї миті я перебуваю в повному спокої. Бо звук води заглушує крики знизу. Там, нагорі, сам-один на кахляній підлозі, я сиджу наодинці зі своїми думками (мої думки — то мій телефон) і насолоджуюся самотою.

Якось дружина розкусила мою стратегію, тому тепер інколи й сама зголошується піти туди. Тож, коли чую «Піду на беру ванну для Генка», на душі одразу стає тоскно. Проте, як і всяка гетеросексуальна жінка, вихована в минулому сторіччі, Джулі не вміє користуватися такою золотою нагодою і, увімкнувши воду, замість повтикати в телефон, поки набирається ванна, береться за щось практичніше, наприклад ставить прання. Або й робить щось геть немислиме: повертається в кімнату до дітей, щоб зайнятися... батьківськими обов'язками! Знаю, знаю, мені мало б бути соромно. І мені справді буває соромно. Тільки не через те, про що ви подумали. Бо можливість побути наодинці — найбільша з доступних нам розкошів. Тому хтось та й має користуватися нею. І хай би це краще була Джулі, ніж я. Та коли вона не хоче, мені не лишається вибору.

Так-от, сиджу я одного вечора на підлозі у ванній, краєм вуха чуючи, що сьогодні вечірній сказ скаженіший, ніж зазвичай. Генк (тоді ще п'ятиліток) верещить як недорізаний. Це означає, що сталося щось дуже *серйозне* (коли кажу *серйозне*, маю на увазі *тривіальне*).

Коли ванна набралася повна, вимикаю воду і прощаюся зі своїм спокоєм.

— Генку, ванна готова, — гукаю зі сходів.

Відповіді — нуль.

— ГЕНКУ, ВАННА ГОТОВА! — горланю я, намагаючись перекричати його вереск.

— ГЕНКУ, ВАННА ГОТОВА! — радісно вторує мені Рекс.

— ГЕНКУ, ВАННА ГОТОВА! — роздратовано кличе Джулі.

А тоді, гучніші з кожним кроком, до мене наближаються схлипи. Неквапні. По. Одному. За. Раз. Аж доки не являється сам Генк — розпсихований, захеканий.

Намагаюся його заспокоїти.

— Генку, що трапилось? — питаю лагідно. Не почувши відповіді, шепочу ще лагідніше: — Генку, що тебе так засмутило?

Він досі не може опанувати себе. Починаю знімати з нього одяг, а Генк тим часом і далі скімлить. Усадивши малого у воду, пробую знову:

— Генку, що тебе так засмутило?

— Я... у мене немає...

— Що, Генку, чого в тебе немає?

— У МЕНЕ НЕМАЄ ПРАВ! — виє він і душитья новою порцією сліз.

— Генку, — не полишаючи надії втішити його, говорю лагідно, але вже з деякою цікавістю, — а що таке права?

— Не знаю, — скиглить він, — але їх у мене нема.

Це був той випадок, коли Генкові знадобився вже справжній філософ. На щастя, я був поруч:

— Генку, у тебе є права.

Це його зацікавило. Потік сліз трохи вщух.

— Так, Генку, у тебе є права. Ціла купа прав.

— Правда? — захлинаючись, перепитав він.

— Так, правда. Хочеш послухати про них?

Генк кивнув.

— Ну, почнімо з Тигри, — повів я. Тигрою звали Генкового найкращого друга, іграшкового білого тигра, з яким малий був нерозлучний від самого народження. — Чи може хтось забрати в тебе Тигру?

— Ні, — відказав він.